

Ympäristöministeriö
PL 35
00023 Valtioneuvosto
kirjaamo.ym@ymparisto.fi

MIELIPIDE

30.6.2017

Dnro 350/2017

Asia: Paliskuntain yhdistyksen mielipide VAT uudistamisesta

Viite: Kuulutus 8.5.2017 YM001:00/2016

VALTAKUNNALLISTEN ALUEIDENKÄYTTÖTAVOITTEIDEN UUDISTAMINEN

Ympäristöministeriö on valmistellut luonnoksen valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita (VAT) koskevaksi valtioneuvoston päätökseksi. Päätöksellä on tarkoitus korvata valtioneuvoston 30.11.2000 tekemä ja 13.11.2008 tarkistama päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista.

Paliskuntain yhdistykselle ei ole lähetetty lausuntopyyntöä. Ympäristöministeriö varaa viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista annetun lain 9 §:n mukaisesti yleisölle mahdollisuuden esittää luonnosta ja ympäristöselostusta koskevia mielipiteitä.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL 132/1999) 32 § mukaan: ”Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden valmistelusta huolehtii ympäristöministeriö yhteistyössä niiden muiden ministeriöiden, maakuntien liittojen ja muiden viranomaisten ja tahojen kanssa, joita asia koskee. Tavoitteiden valmistelun on perustuttava eri tahojen vuorovaikutukseen.---”. Paliskuntain yhdistystä ei ole osallistettu VAT uudistamiseen, vaikka yhdistys on esittänyt hankkeen alussa (29.3.2016) mielenkiintonsa valmisteluun osallistumiseen. Valtion viranomaisilla on poronhoitolain 53 § mukaan valtion maita koskeva neuvotteluvelvollisuus suunnitelmissa, jotka vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. Poronhoidon kanssa ei ole käyty vuorovaikutusta VAT valmistelussa, vaikka luonnokseen on tehty poronhoitoon vaikuttavia olennaisia muutoksia. Paliskuntain yhdistykselle ei ole lähetetty yhtään lausuntopyyntöä, kutsua tiedotustilaisuuksiin tai osallistumispyyntöä tehtyyn kyselyyn. VAT valmistelu on ollut puutteellista.

Poronhoito ja VAT

Valtakunnallisissa alueidenkäyttötavoitteissa on tähän saakka tunnustettu poronhoidon erityisyys. Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet -luvun yleistavoitteissa edellytetään, että *poronhoitoalueella turvataan poronhoidon alueidenkäyttölliset edellytykset*. Tavoite on ollut mukana

ensimmäisestä valtioneuvoston päätöksestä saakka ja sillä on haluttu turvata poronhoitoa muun maankäytön muutospaineilta.

Poronhoito on merkittävä ja pitkän historian omaava maankäyttömuoto koko poronhoitoalueella. Poronhoitoalue kattaa noin 36 % Suomen pinta-alasta sijoittuen *ylimaakunnallisesti* Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja Kainuun maakuntien alueille. Poronhoito on poronhoitoalueella keskeinen osa alueen elinkeinoelämää, kuten lihan ja muiden tuotteiden jalostamista ja koko ajan kasvavaa matkailutoimintaa. Poronhoito on laajojen, yhtenäisten ja rauhallisten maa-alueiden tarvitsijana erittäin altis muun maankäytön vaikutuksille. Muu maankäyttö on kuluneiden vuosikymmenten aikana aiheuttanut huomattavia muutoksia porolaitumilla ja *yhteensovittamisen tarve on edelleen suuri*.

Poronhoito on oleellinen, elävä osa koko Suomen *kulttuuriperintöä*. Suomi on sitoutunut suojelemaan kulttuuriperintöään maisema- ja kulttuuriympäristön suojelua koskevien kansainvälisten sopimusten kautta sekä suojelemaan alkuperäis- ja perinteisen elämäntavan omaavien paikallisväestöjen perinnetietoa Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (artikla 8j) kautta. Poronhoitoalueella tapahtuva oikeudenmukainen alueiden käytön suunnittelu on elinkeinon ja kulttuuriperinnön jatkuvuuden kannalta keskeinen kysymys.

Poronhoidon huomioon ottaminen alueidenkäytön suunnittelussa edistää luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja poronhoidon kestävästä laidunten käyttöä. Muun muassa ympäristöministeriön itsensä julkaisemassa uhanalaisten lajien suojelun toimintaohjelmassa, joka pohjaa Valtioneuvoston periaatepäätökseen, on nostettu esille maankäytön suunnittelun tärkeys yhteistyössä poronhoidon kanssa.

Poronhoito-oikeus ja siihen kiinteästi kuuluva vapaa laidunnusoikeus on ikaikainen nautintaoikeus, joka on suoraan poronhoitolailla turvattu erityinen oikeus (PHL 3§). *Valtion maita* koskee PHL 53 § neuvotteluvollisuus suunnitelmissa, jotka vaikuttavat olennaisesti poronhoidon harjoittamiseen. *Eriytyisesti poronhoitoa varten tarkoitettulla alueella olevaa valtion maata* ei PHL 2 § mukaisesti saa käyttää sillä tavoin, että siitä aiheutuu huomattavaa haittaa poronhoidolle. Poronhoitolaki ei turvaa poronhoidon edellytyksiä maankäytön suunnittelussa, sillä kielto aiheuttaa huomattavaa haittaa koskee *vain 20 pohjoisinta paliskuntaa ja niiden valtion maita*. Viranomaisten neuvotteluvollisuus koskee niin ikään *valtion maita*, ei yksityismaita, joita poronhoitoalueen eteläosissa on suurin osa alueista. Poronhoitolaki ei täten ole päällekkäinen VAT kanssa, vaan VAT on toiminut varmistuksena sille, että poronhoito on alueiden käytön suunnittelussa käytännössä otettu huomioon.

Poronhoidon alueidenkäyttöllisiä edellytyksiä turvaava VAT on tällä hetkellä kirjoitettu kaikkiin Lapin maakuntakaavoihin (yleismääräyksiin) hieman eri muotoiluun. Myös Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa poronhoidon toiminta- ja kehittämisedellytysten turvaaminen on liitetty suunnittelumääräyksenä poronhoitoalueen rajan kaavamerkintään. Myös joissakin poronhoitoalueen yleiskaavoissa on alettu antaa turvaamista koskevia määräyksiä sellaisilla alueilla, jotka ovat poronhoidolle erityisen tärkeitä, hankkeissa jotka erityisesti voivat vaikuttaa poronhoitoon ja joiden suunnittelun yksityiskohdissa se

erityisesti pitäisi ottaa huomioon (esim. tuulivoima ja kaivostoiminta). Poronhoidon VAT ei ole koskaan estänyt yhdenkään hankkeen toteuttamista, mutta se on ollut ohjeena tarkemmalle suunnittelulle.

Poronhoidon alueidenkäytöllisten edellytysten turvaamiseksi on alettu kehittää myös muita kaavamerkintöjä ja -määräyksiä. Kaavamääräysten ja -merkintöjen kehittämistä on edesauttanut viime vuosina poronhoidon paikkatietoaineistojen ajantasaistaminen SYKE:n ja Luken toteuttamassa TOKAT-hankkeessa. Paikkatietoaineistoja on käytetty eri asteisten kaavojen suunnitteluun ja eri maankäyttömuotojen yhteensovittamiseen. Paikkatietojen päivittäminen lähti liikkeelle ”poronhoito alueiden käytön suunnittelussa” -työryhmän edistämänä. Työryhmä perustettiin Ympäristöministeriön tuella Paliskuntain yhdistyksen kirjelmöityä ministeriöön vuonna 2010 poronhoidon paremman huomioon ottamisen tarpeesta maankäytön suunnittelussa. Paliskuntain yhdistys on aktiivisesti mukana maakuntakaavojen laatimisessa ja VAT vuoksi usein myös kuntien kaavoissa (etenkin hankekaavat). Yhdistys on myös julkaissut eri tahojen kanssa yhteistyössä laaditun oppaan: ”Opas poronhoidon tarkasteluun maankäyttöhankkeissa” (<http://paliskunnat.fi/poroyva/>). Nyt kaikelta tältä aktiiviselta kehittämiseltä on viety pohja VAT-uudistuksessa jättämällä pois poronhoitoa turvaava VAT.

Valmistelun aikana on muun muassa korostettu, ettei elinkeinoja enää ole VAT:ssa mukana. Kuitenkin luonnoksen tavoitteissa edistetään mm. uusiutuvan energian tuotantoa sekä bio-, maa- ja metsätaloutta. Näin ollen on perusteltua, että myös poronhoito nostetaan VAT:n takaisin.

Vaikutusten arviointi

Poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia ei ole millään tavalla arvioitu julkaistussa ympäristöselostuksessa, vaan voimassa olevien ja luonnoksessa esitettyjen tavoitteiden vertailu tehdään hyvin yleisellä tasolla. Myöskään vaikutuksia muiden saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittamisen turvaamiseen ei ole arvioitu, vaikka kyseinen VAT on niin ikään poistettu ehdotuksesta. Ympäristöselostus ei näin ollen ole riittävä arvioimaan uudistuksesta aiheutuvia vaikutuksia.

Lopuksi

Poronhoitoa turvaava VAT on ollut erittäin tarpeellinen ja se on ohjannut poronhoidon huomioon ottamista kaavoissa ja viranomaisten toiminnassa. On äärimmäisen tärkeää, että poronhoidon alueidenkäytöllistä oikeutta ja sen paremman huomioon ottamisen viimeaikaista hyvää kehitystä ei heikennetä VAT uudistuksella.

Paliskuntain yhdistys esittää edellä luetelluin perusteluin, että poronhoitoa koskeva voimassa oleva VAT lisätään uudistettuihin VAT:in sellaisenaan.

PALISKUNTAIN YHDISTYS

Anne Ollila
toiminnanjohtaja

Pyydämme lähettämään vastineen yhdistyksen kirjaamoon: kirjaamo@paliskunnat.fi

ma/ao